

SULTEN PÅ RETTFERDIGHET

IKKE LEK MED MATEN!

Vil vi kunne halvere antall underernærte og sultende innen 2015 når matjord blir brukt til dyrking av drivstoff, og private bankkunder tilbys å spekulere i hvete? Side 12

GUATEMALA - vannforurensing
trygger vår pensjon Side 14

FIAN 25 ÅR - les hilsener fra venner,
kolleger og samarbeidspartnere

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INNHOOLDSFORTEGNELSE

LEDARE:

25 år med kamp mot sult og
undernæring

3

Lek inte med maten

4

Norsk bistand til landbruk

8

Land grabbing skapar problem i
fattiga länder

10

Avkastning på bekostning av
matsikkerheten

12

Att vara aktiv i FIAN

13

Lysande guldaffärer i Guatemala?

14

Hva er sammenhengen mellom
tortur og kampen for retten
til mat?

16

Mord på menneskerettsaktivist i
Ecuador

17

Den internasjonale klageprotokollen

18

Recept: Kheer

20

Matkultur og retten til mat i Nepal

21

Boktips

21

FIAN Norge

Kirkegata 5

0153 Oslo

+47 90138264

www.fian.no / post@fian.no

Redaktion: Ida Eline Engh, FIAN Norge

Layout: Ewa Garcia-Folmer, FIAN Sverige

Omslagsbild: Tom Henning Bratlie

Trykkeri: Prinfo Unique

ISSN: 0809-7542

FIAN Sverige

Hammarby Allé 93

120 63 Stockholm

+46 (08) 643 93 47

www.fian.se / info@fian.se

FIAN - FoodFirst Information and
Action Network - är en internationell
människorättsorganisation som arbetar
för att synliggöra och bekämpa kränk-
ningar av människors rätt till mat.

Finansierat av Forum Syd, Norad och EU

25 ÅR MED KAMP MOT SULT

I år er det 25 år siden FIAN International ble stiftet. To år senere ble FIAN Norge etablert, og FIAN Sverige sluttet seg til i 1990. I alle disse årene har FIAN kjempet mot sult og underernæring, og arbeidet for å fremme retten til mat i hele verden. Har vi oppnådd noe?

I 1996 bestemte World Food Summit at antallet sultende i verden skulle reduseres med 50%, fra 824 millioner i 1990 til drøyt 400 millioner i 2015. Antall sultende i verden har imidlertid steget til omkring en milliard mennesker i dag, og lite tyder på at tallet vil synke veldig mye de nærmeste årene. Årsaken ligger i at det trolig i dag er mindre politisk vilje til å gjøre noe med de fundamentale problemene i verden, enn det var i Rio i 1992 eller på World Food Summit i 1996. Men samtidig er det en stigende selvbevissthet i utviklingslandene, som krever rettferdighet. Dette ser vi både i store befolkningsgrupper og i de politiske elitene. Dette fører til skarpere motsetninger mellom landene og vanskeligere internasjonale forhandlinger.

I løpet av disse 25 årene har FIAN International oppnådd betydelig respekt. FIAN kjemper for Retten til mat, som ikke bare betyr at alle mennesker har rett til å spise seg mett hver dag, men at alle må kunne fø seg selv, på en verdig måte. FIAN er til stede på grasrota, der brudd på retten til mat foregår, og bidrar til at saker blir tatt opp i rettsystemet. Samtidig er FIAN en viktig deltaker i internasjonalt påvirkningsarbeid og forhandlinger om sult og underernæring.

Blant annet har FIAN bidratt til å få styrket Komiteen for verdens matsikkerhet (CFS), slik at den nå ser ut til å bli et

mer inkluderende og effektivt redskap i kampen mot sult og underernæring.

Vi kan etter 25 år se tilbake på en jevn vekst i antall medlemmer i de nasjonale seksjonene, samtidig som antallet nye nasjonale seksjoner har vokst til 18. Samtidig er behovet for vårt arbeid og vårt engasjement større enn noensinne. Den internasjonale matkrisen, så vel som de stadig forekommende sultkatastrofene i fattige land, krever at vi intensiverer arbeidet i årene som kommer og får enda flere med. Ikke minst er det viktig at vi peker på at det er forebyggende tiltak som kan ha den største effekt i det lange løp, og at en menneskerettighets-tilnærming gir varige løsninger på sult- og fattigdoms-problemene.

Denne utgaven av magasinet krydres av små og store kommentarer om FIANs arbeid fra mange av nøkkelaktørene som engasjerer seg i internasjonale matsikkerhetsspørsmål. Det er gledelig å se at FIANs arbeid respekteres, og at arbeidet vi gjør gir resultater.

Magasinet er i år som i fjor frukten av et godt samarbeid mellom FIAN Norge og FIAN Sverige. Vi håper lesere i begge land vil like blandingen av fagartikler, kampanjestoff og litt lettere innhold som matoppskrift fra Nepal og tegneseriestripe om elgen Hälge! Vi håper også at bladet vil engasjere mange nye mennesker i FIANs arbeid i Norge og Sverige, slik at vi kan fortsette arbeidet med enda større styrke i årene som kommer.

*Arvid Solheim, leder for FIAN Norge,
og Jennie Jonsén, ordförande for FIAN Sverige*

LEK INTE MED MATEN!

MAT SOM BRÄNSLE OCH SPEKULATIONSVARA

2008 drabbades världen av en matkris och bilder på matuppror i länder som Haiti, Bangladesh, Egypten och Mexiko kablades ut världen över. Bakom upproren låg kraftigt stigande matpriser. Världsbanken beräknade att de stigande matpriserna försatte mer än 100 miljoner människor i fattigdom under 2008. Världens makthavare lovade att vidta åtgärder, men idag, tre år senare är vi där igen.

2011 inleddes med rekordhöga priser på vete och majs. FAO (FN:s organ för livsmedel och jordbruk) meddelade att matprisindexet för december slagit alla tidigare rekord. Under våren såg vi bilder på människomassor i Algeriet och Tunisien som demonstrerade mot sina auktoritära regimer med brödlimpor i nävarna. De höga matpriserna var troligen en av flera faktorer som triggade den arabiska revolutionen. En studie av New England Complex System Institute visar att det finns ett tydligt samband mellan matpriserna och upplopp och konflikter.

Sommaren kom med nyheter om den värsta torkan på över 60 år på Afrikas horn. Vi möttes åter av bilder på svältande, uppsvällda barnamagar - något vi kanske trodde tillhörde historien. 12 miljoner människor i området är i akut behov av humanitär hjälp. I vissa områden i Somalia lider 40 procent av barnen av akut undernäring. Orsakerna är givetvis många och komplexa, men Världsbanken slår fast att historiskt höga priser på stapelgrödor som majs, vete och socker starkt bidragit till krisen.

Vilka är då de mest kritiska och nu diskuterade bakomliggande orsakerna till de stigande matpriserna globalt? Att de globala matpriserna slår i taket kan inte enbart förklaras i termer av torka och sämre skördar, vilket

förvisso blir allt vanligare i klimatförändringarnas spår. Världsbanken slog redan 2008 fast att den ökande framställningen av agrobränslen låg bakom hela 75 procent av de stigande matpriserna världen över. Utan ökningen av agrobränslen skulle världens lager av vete och majs inte ha minskats drastiskt och prisökningar på grund av andra faktorer hade varit måttliga, menar rapporten. 2011 visar Världsbanken i en ny studie att produktionen av agrobränslen, i synnerhet USA:s produktion av etanol gjord på majs, har bidragit till årets stigande matpriser som särskilt drabbat Afrikas horn. Globalt var matpriserna under juli månad 33 procent högre än 2010. Majs har stigit med 84 procent, socker med 62 procent och vete med 55 procent sedan förra året.

Spekulation i råvaror är en annan starkt bidragande faktor som diskuteras allt mer. Olivier de Schutter, FN:s särskilda rapportör för rätten till mat, menar att de stigande matpriserna samt de kraftiga prissvängningarna är tydligt kopplade till framväxten av en spekulationsbubbla som skapats sedan jordbruksmarknaden öppnats upp för stora mäktiga investerare som hedgefonder, pensionsfonder och investeringsbanker, men även för småsparare över hela världen. Spekulation i livsmedelsvaror har ökat dramatiskt sedan början av 2000-talet då råvarumarknaden liberaliserades. Mellan 2002 och 2008 ökade omsättningen av råvarukontrakt på de globala råvarubörserna med över 500 procent. Sedan IT-bubblan sprack för tio år sedan och med de allt större svängningarna på aktiebörserna har handeln med terminskontrakt på jordbruksvaror kommit att spela en allt viktigare roll. Det har blivit attraktivt att spekulera i jordbruksprodukter då de ersatt andra, mindre lönsamma former av investeringar. Gemene man erbjuds av sin bank att investera i allt från griskött, vete, kaffe, majs och sojabönor.

I Sverige välkomnar Handelsbanken nu sina kunder till en "råare sida" av banken. "En placering i vete passar dig som tror att vetepriserna kommer att stiga ytterligare, till exempel på grund av klimatförändringar och

snabbt växande efterfrågan”, säger Johan Sillén, ansvarig för investeringar i råvaror på Handelsbanken. Detta stora inflöde av spekulativt kapital har pressat priserna på jordbruksprodukter uppåt och skapat stora prissvängningar.

Ökad efterfrågan främst i länder som Kina och Indien är ytterligare en faktor som sedan 2007-2008 lyfts fram som en orsak till de stigande matpriserna. En ny studie från FAO* spräcker dock myten om att ökad spannmålskonsumtion i utvecklingsländer leder till ökad global efterfrågan och stigande matpriser. Rapporten visar att konsumtionen i själva verket minskat i dessa två länder liksom den globala spannmålskonsumtionen. Istället utkristalliserar sig spekulation och agrobränslen som de signifikanta faktorerna.

Samtidigt som fattiga konsumenter inte har råd att köpa mat då priserna stiger explosionsartat, trängs småbrukare undan från sina marker för att ge plats åt storskaliga jordbruks- och livsmedelsföretag som investerar i råvaror som majs, soja och socker för produktion av etanol. Kampen om maten hårdnar och matkrisen har gjort frågan om livsmedelsförsörjningen akut i många länder. Situationen skapar stora utmaningar för världens regeringar att uppfylla sina medborgares rätt till mat.

De Schutter varnade 2010 att en reform av den globala finansiella sektorn är trängande för att undvika en

ny matkris. Stater måste reglera terminshandeln med råvaror och se till att finansiella kontrakt länkade till matråvaror avgränsas till kvalificerade investerare snarare än för spekulativa motiv.

Användandet av agrobränslen måste också regleras. Varken hungerskrisen eller klimatförändringarna kommer att kunna hejdas genom industriellt storskaligt jordbruk, menar de Schutter. Den långsiktiga lösningen på matkrisen är istället agroekologi: att ge stöd till småskaliga jordbrukares kunskaper och erfarenheter och öka deras inkomster så att de kan bidra till utvecklingen på landsbygden. I ljuset av mat-, energi-, och finanskriserna är det viktigt att satsa på jordbruket, men det viktiga är inte hur mycket som satsas utan på vad. Agroekologi kan vara en del av lösningen för att förverkliga rätten till mat, slår de Schutter fast.

Fortsätter denna utveckling av stigande matpriser och hungerskris kommer målen som världens ledare enats om vid FAO:s hungertoppmöten – att halvera antalet hungriga människor till 2015 – inte att kunna uppfyllas förrän 2150, varnade FAO:s generalsekreterare Jacques Diouf, i början av året. Det är dags för världens regeringar att sluta leka med maten och uppfylla rätten till mat!

Jennie Jonsén, ordförande för FIAN Sverige

*FAO-rapporten Price volatility and food security kan laddas ned på www.fao.org

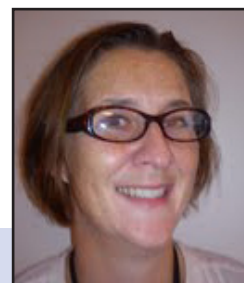
FIAN – ENGASJERT OG KUNNSKAPSRIK

I arbeidet med matsikkerhet er Landbruks- og matdepartementet avhengig av et godt forhold til samfunnsaktører som både kan være premissleverandører og gi korrek-tiver til politikken. Med kunnskapsrike og engasjerte representanter har FIAN bevist sin relevans i mange sammenhenger. De har gjennom flere år representert Forum for Utvikling og Miljø i den norske FAO-komiteen. I norske offisielle delegasjoner til flere FN-toppmøter om matsikkerhet og FAO-møter av ulike slag ellers, har FIANS represen-tanter alltid vært oppdaterte, og tilført bredde til diskusjonene.

Med sitt tydelige menneskerettighetsperspektiv har FIAN gitt viktige bidrag til den norske diskursen om matsikkerhet og utvikling. Noe av det spesielle med FIAN er kombinasjonen av unge med-arbeidere, og svært erfarne representanter, først og fremst fra akademia. Alle fremstår de imidlertid med et like dypfølt engasjement for menneskerettighetene og retten til mat. Samarbeidet med FIAN er preget av faglighet og respekt for hverandres roller. Norske myndigheters holdning til menneskeret-tigheter og retten til mat, samsvarer ofte med FIANS. Tross enkelte uenigheter, har FIAN vist seg som ryddige og løsningsorienterte.

FIAN har en betydelig rolle å spille som vaktbikkje og faglig dialogpartner med myndigheter i alle deler av verden. En liten oppfordring til slutt: Bruk posisjonen som internasjonal og nasjonal NGO til å skape konsensus omkring sentrale matsikkerhetsspørsmål på tvers av geografiske og politiske skillelinjer. Gratulerer med 25-årsjubileet!

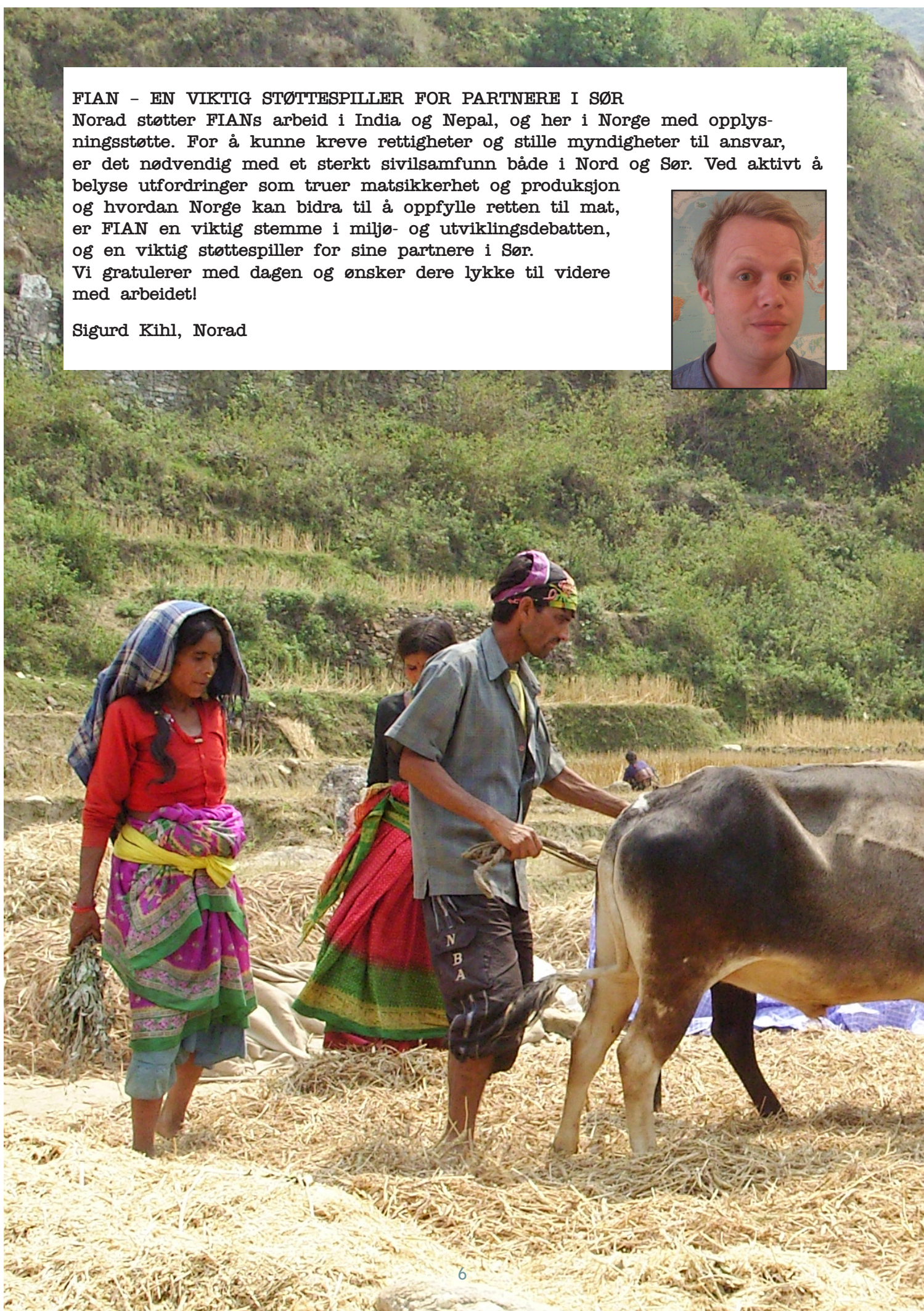
Nina Mosseby, Landbruks- og matdepartementet

FIAN - EN VIKTIG STØTTESPILLER FOR PARTNERE I SØR

Norad støtter FIANS arbeid i India og Nepal, og her i Norge med opplysningsstøtte. For å kunne kreve rettigheter og stille myndigheter til ansvar, er det nødvendig med et sterkt sivilsamfunn både i Nord og Sør. Ved aktivt å belyse utfordringer som truer matsikkerhet og produksjon og hvordan Norge kan bidra til å oppfylle retten til mat, er FIAN en viktig stemme i miljø- og utviklingsdebatten, og en viktig støttespiller for sine partnere i Sør. Vi gratulerer med dagen og ønsker dere lykke til videre med arbeidet!

Sigurd Kihl, Norad

Den globale sosiale bevegelsen for jordløse og småbønder, La Via Campesina, har samarbeidet med FIAN i mange år, hovedsakelig for å fremme bønders rett til jord. Kampen for jordreformer føres både lokalt, på nasjonalt og internasjonalt nivå der de politiske beslutningene tas. FIAN har alltid vært en sterk støtte for oss, enten ved å fordømme brudd på jordløse og småbønders rettigheter, eller ved å støtte oss internasjonalt. Vi gratulerer FIAN med 25-årsjubileet og ser fram til å fortsette samarbeidet om kampen for småbønders rettigheter i mange år framover!

Henry Saragih,
Leder for La Via Campesina

DOKUMENTATION OCH KAMPANJER

FIAN International har de senaste 25 åren dokumenterat mer än 450 fall av kränkningar av rätten till mat, och har stött kampen för dem som försöker sätta stopp för dessa övergrepp. FIAN har gjort dessa kränkningar synliga, uppmuntrat till att skapa nya normer för mänskliga rättigheter och bidragit till en effektivare tillämpning av rätten till mat och andra ESK-rättigheter. Kränkningar av rätten till mat sker allt oftare och FIAN måste fortsätta att stärka sina verktyg för att kämpa för mänskliga rättigheter, ytterligare stärka kvaliteten i falldokumentation och intensifiera våra kampanjer så att de som är utsatta för brott ska kunna hävda sina rättigheter.

Flavio Luiz Schieck Valente,
Generalsekreterare
FIAN International

NORSK BISTAND TIL LANDBRUK

*– Småskala landbruk er dømt til å mislykkes,
sier utviklingsminister Erik Solheim.*

*– For å utrydde fattigdommen må vi satse på småskala landbruk,
sier FNs spesialrapportør på retten til mat Oliver de Schutter.*

Landbruk er nært knyttet til matsikkerhet og sult, ettersom de fleste fattige i verden bor på landsbygda og lever av å dyrke mat. Hovedmålet med norsk bistand er å bidra til fattigdomsreduksjon. Allikevel gikk kun ca 2,7 % av norsk bistand i tidsrommet 2006-2010 til landbruk, viser en gjennomgang FIAN har gjort, på oppdrag fra Forum for utvikling og miljø (ForUM). Målet med rapporten var å avdekke hvor mye av norsk bistand som brukes til det vi anser som et av de mest sentrale områdene for fattigdomsreduksjon; landbruket.*

Bistanden til landbruk har ikke vært politisk prioritert av norske myndigheters. Gjennom arbeidet med rapporten fant FIAN at Statens Investeringsfond for Næringsvirksomhet i Utviklingsland (Norfund) har mottatt økt støtte til landbruksutvikling i tidsrommet. I august lanserte Norfund landbruksutvikling som en av sine tre hovedvirksomheter. Dette debatteres i rapporten. Norfund har også blitt pålagt å opptre varsomt for å sikre tilstrekkelig sosial og miljømessig bærekraft. Nøkkelen til dette ligger i å få prosjektene til å gagne lokalbefolkningen, uten å være i konflikt med landrettigheter og å hindre utbytting av bønder. I tillegg til den økte støtten til Norfund, konsentrerer norsk landbruksbistand seg hovedsakelig om ulike prosjekter knyttet til bevaringslandbruk, hovedsakelig i Zambia og Malawi. Bevaringslandbruk er bærekraftig landbruk med lite bruk av kunstgjødsel og fokus på såkalt mulching, som vil si at man bruker biomasse til å dekke over frøene for tilførsel av viktige næringsstoffer til jorden og å hindre uttørking.

Det norskeide gjødselselskapet Yara har inngått en kontrakt med tanzanianske myndigheter om utviklingen av en landbrukskorridor, som vil krysse Tanzania fra havnebyen Dar Es Salaam i øst til den zambiske grensen i vest. Norske myndigheter og Yara har en såkalt "memorandum of understanding", ment som informasjonsutveksling uten pengestøtte. Målet er å øke produksjonen og tilgangen til markedene ved å bygge ut eksisterende storgårder, og å starte opp nye gårder der bønder i inntil to mils avstand blir tilknyttet vannsystemer, og får tilgang på informasjon og teknologi. Forskere har advart mot en øydannelse der bøndene tilknyttet disse store gårdene mottar hjelp og støtte, mens det er uvisst hva som skjer med bøndene som bor lenger unna. Landrettighetene i Tanzania er svært skjøre, og kan fort komme i konflikt med denne utbyggingen. Dette vil kunne gi en såkalt dryppeffekt, der utviklingen ikke kommer fra bøndene selv, en utvikling som er stikk i strid med konklusjonene i flere rapporter, deriblant IAASTD-rapporten, og undersøkelser gjort av FNs egen spesialrapportør til matsikkerhet, Olivier de Schutter.

Mia Vanessa Henriksen, styrelsesmedlem FIAN Norge

***Rapporten kan lastes ned fra hjemmesiden til Forum for Utvikling og Miljø www.forumfor.no og FIAN Norge www.fian.no**

A photograph of a woman sitting on a wooden bench in front of a building with yellow walls and a wooden door. She is wearing a white lace headwrap and a patterned wrap around her waist. She is holding a young child on her lap. To her left, another child is standing and leaning against a wooden post. In the background, another child is visible through the doorway. The scene is set outdoors on a dirt ground.

I ljuset av klimatförändringarna och dess effekter på jordbruket och livsmedelsförsörjningen kommer FIANs uppdrag att bli ännu viktigare i framtiden. FIAN har små ekonomiska resurser, men det goda argumentet och engagemanget på sin sida. Detta talar för att FIAN kommer att spela en avgörande roll när rätten till mat någon gång i framtiden ska bli verklighet. Jag hoppas att så blir fallet.

Jens Holm,
riksdagsledamot för
Vänsterpartiet.

LANDGRABBING SKAPAR PI

Under senare år har så kallad land grabbing blivit allt vanligare. Det innebär att stater och privata investerare i den rikare delen av världen tar över stora arealer jordbruksmark i fattigare länder för att producera mat och biobränslen för egen konsumtion. Totalt miljoner hektar bördig mark har köpts upp eller arrenderats. Länder som Tyskland, Frankrike, Storbritannien, USA och oljestater som Saudiarabien, Qatar och Libyen liksom växande ekonomier, t.ex. Kina och Sydkorea, har tagit över mark i länder som Sudan, Etiopien, Tanzania, Moçambique och Madagaskar i Afrika, Kambodja och Indonesien i Asien liksom t.ex. Brasilien och Argentina i Sydamerika.

Världsbanken har uppmuntrat denna typ av investeringar med motiveringen att utvecklingsländerna gynnas av dessa storskaliga projekt, då de anses skapa arbetstillfällen, bidra till en förbättrad infrastruktur och introducera modern teknik.

I september 2010 publicerade Världsbanken rapporten *Rising Global Interest in Farmland. Can it Yield Sustainable and Equitable Benefits?*. I rapporten pekar banken på den dramatiska ökningen av investeringar i jordbruksmark efter livsmedelskrisen 2008. Banken rapporterar om ett antal lyckade fall men konstaterar att investeringarna har föredragit länder med svag styrning av markanvändningen. Det har gjort det möjligt för dem att förvärva mark så gott som gratis och utan hänsyn till lokal lagstiftning. Enligt rapporten har avtal förhandlats fram i hemlighet. Jordbrukare som har berörts har inte fått delta i förhandlingarna, vilket bl.a. har lett till att de har vränts från sin mark utan rimlig ersättning.

Världsbanken konstaterar också att investeringarna inte har skapat det antal arbeten som de har lovat. Investeringarna har ofta varit misslyckade på grund av bristande kunskaper om hur jordbruk ska bedrivas eller på grund av att investeringarna har varit mer intresserade av snabba vinster än av att odla marken på ett yrkesmässigt sätt.

En nödvändig komponent i utvecklingen av fattiga länder är att kvinnors ställning stärks. Men av

Världsbankens rapport framgår att land grabbing har förvärrat kvinnornas situation. Genom de utländska investeringarna har kvinnors möjlighet till försörjning genom att odla sin mark försämrats och tiden som krävs för att bära hem vatten och ved för att kunna föda familjen har ökat.

FN:s särskilde rapportör om rätten till mat, den belgiske juridikprofessorn Olivier de Schutter, är mycket kritisk till Världsbankens rapport. Han anser att: "Rapporten är pinsam för Världsbanken". Han menar att prioriteringen av storskaligt, spekulativt jordbruk inte tar hänsyn till de småbönder som försörjer lokalsamhällen och att sådana storskaliga metoder inte kan lösa problemen med svält och undernäring. Slutsatsen av rapporten måste bli, anser han, att storskaliga investeringar borde upphöra omedelbart. De problem som har dokumenterats i rapporten måste lösas innan man går vidare.

Både de Schutter och La Via Campesina, en internationell bondeorganisation som arbetar för hushållsbaserat och hållbart jordbruk, förespråkar småskalig agroekologi. De Schutter påpekar att lösningen på livsmedelskrisen inte ligger i hur mycket pengar som investeras utan hur de investeras. Genom småskalig, ekologisk odling med högproduktiva, hållbara metoder kan man komma tillrätta med livsmedelsförsörjningen för utsatta grupper över hela världen. La Via Campesina har myntat begreppet matsuveränitet, som handlar om rätten att producera mat på sitt eget territorium.

Representanter från FIAN International besökte år 2009 Kenya och Moçambique för att undersöka fyra fall av land grabbing. Deras rapport skrevs mot en bakgrund av de mänskliga rättigheter som rör tillgången till mat och bostad och som handlar om levnadsstandard inklusive tillgång till resurser, rätten till arbete och rätten till information.

PROBLEM I FATTIGA LÄNDER

och politiskt deltagande. Två fall rörde land grabbing i Tanafflodens delta (Kenya), ett Yala Swamp-fallet (Kenya) och ett Massingir-fallet (Moçambique).

I november 2008 lät Kenyas president, Mwai Kibaki, Qatars regering arrendera 40 000 hektar odlingsbar mark i Tanafflodens delta. Projektet har omgärdats med stor sekretess. Det var först när Kenya drabbades av svår torka och förstörda skördar som det upptäcktes att livsmedel från dessa odlingar fraktades ut ur landet. I det andra fallet vid Tanaffloden används 16 000 hektar mark för odling av sockerrör för produktion av biobränsle.

Yala Swamp ligger vid Victoriasjöns nordöstra strand. Området, som omfattar ca 17 500 hektar, är tätbefolkat med omkring en halv miljon invånare. Under lång tid hade befolkningen haft fri tillgång till området. År 2003 ingick ett dotterbolag till ett amerikanskt företag ett avtal med de styrande i området om att få bruka 6 900 hektar under 25 år med möjlighet till förlängning. Tanken var att bolaget så småningom också skulle få tillgång till resten av området.

Moçambiques regering har beslutat om en policy för att främja export av biobränsle. I linje med denna policy har man arrenderat ut 30 000 hektar mark i Massingir-området på 50 år till ett brittiskt företag för sockerrörsodling för produktion av etanol till Sydafrika. Marken användes tidigare av lokalbefolkningen för boskapsuppfödning, produktion av träkol och jordbruk för dess eget uppehälle.

FIAN:s rapport visar att dessa fyra fall av land grabbing följer samma mönster. De utländska företagen tar inte hänsyn till lokalbefolkningens behov. Stora delar av befolkningen tvingas att flytta från den mark de hade betraktat som sin. Lokalbefolkningen får aldrig delta i de förhandlingar som leder fram till avtal med investerarna. Ibland förekommer hot om någon protesterar.

Land grabbing är ett växande fenomen som ställer till stora problem i fattiga länder. Det leder till förstörda ekosystem och kränkningar av mänskliga rättigheter. Det småskaliga jordbruk som har gett befolkningen dess försörjning i generationer ersätts med storskaliga projekt som gynnar utländska investerare. De internationella finansiella institutionernas stöd till den förda politiken leder, tillsammans med EU:s politik för biobränslen, till att problemen med land grabbing förvärras ytterligare. Slutsatsen är entydig – landgrabbing måste upphöra!

Klas Eriksson, Vice ordförande FIAN Sverige

FIAN-rapporten Land Grabbing in Kenya and Mozambique kan laddas ned från www.fian.org

AVKASTNING PÅ BEKOSTNING AV MATSIKKERHETEN

Ny rapport om Det norske oljefondets investeringer

I september gav Foreningen for internasjonale vannstudier (FIVAS) ut rapporten "Investeringer på dypt vann" om Oljefondets investeringer i ødeleggende damprosjekter. Funnene i rapporten viser at fondet investerer milliarder av kroner i selskaper som bygger svært kontroversielle dammer verden over. Flere av selskapene er involvert i prosjekter som vil være en trussel for matsikkerheten for lokalbefolkningen, og er blant annet kritisert for å bryte internasjonale konvensjoner for menneskerettigheter og urfolks rettigheter.

Et av de mange eksemplene rapporten trekker frem, er Xayaburi-dammen i Laos, som hvis bygd som planlagt truer opprettholdelse av flere unike fiskearter i Mekong-elven. Millioner av mennesker er avhengig av fiske for opprettholdelse av sitt livsgrunnlag i regionen, og det er rapportert om at dammer som allerede er utbygget, har ført til betraktelig reduksjon av fiskebestanden. I tillegg vil den unaturlige vannreguleringen som slike store dammer fører med seg, begrense

mulighetene for blant annet risproduksjon for lokalbefolkningen nedstrøms.

Det er svært få selskaper som blir utelukket fra Oljefondets portefølje, selv om det er utallige selskaper som har virksomhet som bryter menneske rettighetene og fører til gjenkallige skader på miljøet. Fondet blir investert på vegne av det norske folk og vår fremtid – vi krever derfor økt innsyn i fondets etiske arbeid og høyere krav til hvilke selskaper vår fremtid skal bero på. Skal tap av matsikkerheten til millioner av mennesker være en akseptabel pris for økonomisk avkastning?

Silje Kjørberg Hernes,
Medlem av FIAN Norge og
styreleder i FIVAS

ATT VARA AKTIV I FIAN

*Intervju med Emma Hyldéen som är medlem
i FIAN Sverige och Marlinggruppen*

Vad är Marlinggruppen?

Marlinggruppen består av ideella krafter som träffas regelbundet för att planera och genomföra olika opinionsbildande event för att påverka situationen omkring Marlin-gruvan i Guatemala.

Varför började du engagera dig för FIAN och Marlinggruppen?

Jag blev medlem i FIAN efter en informations dag på Teologiska Högskolan där jag läser mänskliga rättigheter och demokrati. Jag hade aldrig hört om en organisation som engagerar sig i ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter och blev därför mycket intresserad. Att organisationen för mig var okänd spädde på nyfikenheten. På första informationsmötet fick jag upp ögonen för fallarbete som en möjlighet att sätta min teoretiska kunskap in i praktiken. Just då fanns det ingen fallgrupp i Stockholm. Fler personer som var intresserade av fallarbete anslöt sig och samtidigt blev vi erbjudna att arbeta med Marlin-fallet, så plötsligt var vi en grupp.

Vad kan ni göra från Sverige för att hjälpa de drabbade i Guatemala?

Det geografiska avståndet kändes väldigt stort till en början. Efterhand insåg vi att det fanns mycket att göra på hemmaplan, som att bilda opinion i samhället, visa film och försöka påverka AP-fonderna.

Genom att påverka människor på hemmaplan och därmed kunna påverka situationen i Guatemala kom arbetet närmre inpå oss. Situationen kändes mer konkret när vi arbetade i vår närmiljö.

Har ni stött på några problem under ert arbete?

Det största problemet har varit att över huvudtaget komma i kontakt med AP-fonderna. Vi förstod tidigt att det krävs mycket tid och en stor försiktighet då man talar med 'jättar' som dem och valde därför att inrikta oss på att försöka skapa opinion.

Vad är det bästa med att arbeta med fall i FIAN?

Gruppen har en mycket stark drivkraft och det fullkomligt kokar av tankar och idéer när vi ses. Känslan av att vi arbetar tillsammans i samma riktning får mig att känna att vi kanske kan genomföra en förändring. Det har varit mycket spännande att träffa representanter från FIAN och andra organisationer där man känner att det verkligen händer något. Att vara en liten grupp mitt bland många andra människor som strävar åt samma håll.

GODE MINNER

25-årsjubileet bringer tilbake minner fra FIANs første dager. I omtrent 15 år samarbeidet jeg med FIAN Norge, som representant for FIAN IS, og jeg vil gjerne takke for den varme velkomsten og for alle de flotte menneskene jeg hadde den store glede av å treffe der. FIAN Norge har gitt et viktig bidrag som en katalysator for å få retten til mat på dagsordenen og ved å hjelpe ofre for retten til mat til å oppnå rettferdighet.

Rolf Künnemann, FIAN Internationals
første generalsekretær

LYSANDE GULDAFFÄRER I GUATEMALA?

- Svenska pensionspengar bidrar till brott mot mänskliga rättigheter och miljöförstöring

Hot, våld och miljöförstöring har blivit vardag för de 18 ursprungssamhällen i Guatemala som påverkas av verksamheten i Marlingruvan där guld och silver bryts i dagbrott och tunnlar. I maj år 2010 uppmanade den Interamerikanska kommissionen för mänskliga rättigheter (Interamerikanska kommissionen) Guatemalas regering att vidta särskilda skyddsåtgärder, då man anser att gruvdriften utgör ett allvarligt hot mot människors liv och hälsa. Bland dessa skyddsåtgärder lade man särskild vikt vid att tillfälligt stoppa driften i gruvan i väntan på beslut och att sanera de miljöföroreningar som orsakats av gruvdriften. Gruvan drivs av företaget Montana Explorada, ett helägt dotterbolag till det kanadensiska gruvbolaget Goldcorp.

Två aktieägare i Goldcorp, The Public Service Alliance of Canada (den kanadensiska motsvarigheten till AP-fonderna) och Jantzi Sustainability, lade fram en resolution inför Goldcorps årsstämma den 18 maj i år. I resolutionen uppmanades Goldcorp att avbryta sin verksamhet i Marlingruvan. Resolutionen röstades ner

med en majoritet på hela 94 procent. Tillsammans har fyra av de svenska AP-fonderna investerat mer än 240 miljoner kronor i Goldcorp. Trots vetskapen om de enorma problem som gruvdriften medför står AP-fonderna fast vid sina investeringar.

År 2003 beviljades Montana en licens på 25 år för utvinning av guld och silver och gruvan sattes i drift år 2005, efter att Världsbanken beviljat ett lån på 45 miljoner US dollar. Det trots att de berörda ursprungssamhällena inte rådfrågats innan Montana beviljades gruvlicens, vilket ska ske i enlighet med internationell rätt till skydd för ursprungsfolk.

Problemen kring gruvan lät inte vänta på sig. De som inte redan sålt sin mark blev hotade att göra så. En av dem är Diodora Hernández, intervjuad i OmVärlden #1 2011, som blev skjuten i huvudet den 7 juli 2010. Hon överlevde mirakulöst men förlorade sitt högra öga. Diodora är inte det enda offret som Marlingruvan skördat och som lever under ständiga mordhot.

Andra problem är sociala konflikter mellan de som stödjer gruvan och de som inte gör det, minskade försörjningsmöjligheter för befolkningen, samt att hus i omgivningen spricker

Förutom våld, mord och sociala problem har gruvan fört med sig omfattande miljöförstöring. Det är extremt miljöfarligt att utvinna guld i dagbrott. Kringliggande vattendrag visar gifthalter som överstiger rekommenderade värden på tungmetaller som järn, aluminium, magnesium och arsenik. Skogar och mark i gruvans närhet dör och kommer inte att kunna återställas. Gruvans vattenförbrukning är ett annat problem, driften kräver 250 000 liter vatten per timme, en volym som skulle täcka en familjs behov i 22 år.

Den internationella kritiken mot gruvan är stor. Förutom kritiken från den Interamerikanska kommissionen har FN:s internationella arbetsorganisation (ILO) rekommenderat den guatemalanska staten att omedelbart avbryta alla pågående gruvprojekt som påbörjats utan att rådfråga ursprungs- ursprungsfolk i berörda områden, då det strider mot bestämmelser i konventionen ILO 169. Även FN:s rasdiskrimineringskommitté har kritiserat att den guatemalanska staten tillät berövandet av mark från landets ursprungsfolk.

Fallet med Marlingruvan har inte bara uppmärksammats av internationella institutioner som FN och ILO utan även av sociala rörelser över hela världen. Så sent som i februari i år överfölls deltagare i en fredlig demonstration mot gruvan. Det gjorde att FIAN tillsammans med 55 organisationer från olika länder reagerade och skickade en vädjan till statliga myndigheter i Guatemala att utreda händelserna.

AP-fonderna har från regeringen fått i uppdrag att förvalta de svenska och norska pensionspengarna. De ska enligt ett öppet brev till FIAN Sverige och andra organisationer; ”... ta hänsyn till etik och miljö, så som målformuleringen lyder i förarbetena till Lagen om allmänna pensionsfonder 2000:192, vilken reglerar fondernas verksamhet.”

I tidigare nämnda artikel i OmVärlden säger Etikrådet dock att hänsyn ska tas utan att göra avkall på avkastningen. I en rapport beställd av Goldcorp om Marlingruvans effekt på mänskliga rättigheter som publicerades maj 2010 riktas hård kritik mot Goldcorps verksamhet. Etikrådet hänvisar till rapporten och de riktlinjer som tagits fram men pekar inte på några konkreta förändringar i nuläget. Istället menar de att de engagerar sig inifrån för att Goldcorp ska ändra sitt sätt att agera.

Emma Hyldén, FIAN Sverige

FIAN - 25 ÅRS KAMP FÖR RÄTTEN TILL MAT

Jag kom i kontakt med FIAN 1994 när vi diskuterade ett samarbete mellan FIAN IS och CPT (Comissão Pastoral da Terra). Det arbetet lade grunden för ESK-debatten i Brasilien och medförde att FIAN etablerade ett kontor i landet år 2000. Jag har observerat FIANS arbete i flera länder och det finns två gemensamma nämnare: Fattiga och svältande bönder och arbetare får inget skydd från sina regeringar när deras rättigheter kränks, samt att FIAN samordnar sitt arbete med andra organisationer som kämpar för mänskliga rättigheter.

Olika aktiviteter har gett människor kunskap om sina rättigheter, ett av många exempel är Ianomamifolket i Brasilien som fått sina landområden erkända efter fem års kamp. Flera utmaningar ligger framför oss: Att bygga ett starkare internationellt nätverk för rätten till mat, att kämpa för ursprungsbefolkningar och andra gruppers rätt till mark, att påverka kommittén för internationell matsäkerhet att inta en mer framträdande roll i arbetet med internationella rättigheter. För att uppnå detta måste vi stärka FIANS arbete. Det här är några av de utmaningar som väntar FIAN de kommande 25 åren.

Irio Luiz Conti,
Ordförande FIAN
International

HVA ER SAMMENHENGEN MELLOM TORTUR OG KAMPEN FOR RETTEN TIL

For 25 år siden arbeidet en lokal Amnesty-gruppe i Heidelberg i Tyskland for å få løslatt en politisk fange som var fengslet for sitt arbeid mot underernæring og skjevfordeling. Denne gruppen så at saken de jobbet med hadde flere ofre enn bare denne ene samvittighetsfangen, og ønsket også å støtte landsbyboerne i deres kamp for rettferdighet. På denne tiden lå et slikt fokus utenfor Amnestys mandat som hovedsakelig arbeidet med sivile og politiske rettigheter. Amnesty så imidlertid verdien av et arbeid innenfor Konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, og oppfordret lokalgruppa til å etablere seg som en egen organisasjon. Dette førte til etablering av FIAN.

Siden 1987, nesten like lenge som FIAN har eksistert, har FN markert den 26. juni til støtte for overlevende etter tortur. I år var fokuset for dagen sammenhengen mellom fattigdom og tortur. Veien fra fattigdom til tortur er ikke så lang som en ofte tror og kan belyses på flere måter.

Manfred Nowak, tidligere spesialrapportør for tortur, hevder at en av de viktigste årsakene til tortur er et dårlig fungerende rettsvesen. Til tross for at rettsvesenet og påtalemyndigheten egentlig skal beskytte mennesker mot overgrep, skjer i mange tilfeller det motsatte. Det stilles ofte krav om at myndighetene skal være effektive og slå hardt ned på kriminalitet, men de som håndhever loven, har ikke nødvendigvis nok skoling eller lønn å leve av. De fattige og marginaliserte blir lett mål både for harde forhørsmetoder og brutal behandling for å få frem en "tilståelse", og spesielt dersom de ikke kan "betale" for seg.

Mens Nowak påstår at et dårlig fungerende rettsvesen kan føre til tortur, viser tidligere høykommissær for menneskerettigheter, Louise Arbour, at dersom vi sikrer grunnleggende menneskerettigheter vil det forebygges eller redusere vold og tortur. Vi ser at utøvelse av vold og tortur ofte henger sammen med sosio-økonomisk ulikhet og fattigdom, men også at menneskerettighetene ikke kan sees på separat eller i kategorier av "sivile og politiske" eller "økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter".

Alle som kjemper og krever respekt for grunnleggende menneskerettigheter, det være seg fagforeningsmedlemmer, bønder, menneskerettighetsforkjempere og innbyggere generelt er ofte utsatt for voldelige

angrep av offentlige og private aktører. Fattigdom er en grunnleggende årsak til tortur, men også en konsekvens av tortur. Enkeltpersoner som har overlevd tortur, deres familier og lokalsamfunn blir påvirket dersom vold og tortur utøves. Det at mennesker brytes ned og ikke lenger kan fungere i samfunnet og at familier oppløses, kan føre til økt fattigdom. Dersom vi kan gi rehabilitering til overlevende etter tortur, samt jobbe for bedre tilgang til ressurser og forebygging av tortur bidrar vi derfor med å bryte den onde fattigdomssirkelen.

I løpet av de 25 årene FIAN har eksistert, har vi sett at flere av våre FIAN-aktivister som har sloss for sine rettigheter, er blitt brutalt slått ned, fengslet og torturert eller drept. Tradisjonen tro er FIAN der for å bekjempe fattigdom og ved å være tilstede og sette fokus på brudd på retten til mat. Ved å være synlig for myndigheter i land der menneskerettighetsaktivister kjemper, reduserer FIANS arbeid også faren for vold og tortur.

*Elisabeth Ng Langdal,
FIAN Norge & Health and Human Rights Info*

Jag har fått möjligheten att följa FIANS arbete i såväl Sverige som i Latinamerika. Organisationen gör ett oerhört viktigt sådant genom att uppmärksamma allmänheten och genomföra aktioner när rätten till försörjning kränks. FIANS uppdrag kommer att bli allt viktigare när ojämlikheterna mellan och inom länder växer och kampen om naturens resurser som odlingarbar mark hårdnar. Min förhoppning är att FIAN under kommande år blir en för allmänheten mer välkänd organisation och växer i antalet medlemmar.

**Maria Torstensson,
medlem i FIAN, regionkommunikatör
för Kooperation Utan Gränser
i Latinamerika**

MORD PÅ MÄNNISKORÄTTSAKTIVIST I ECUADOR

Den 20 juli mördades Marlon Lozano, aktiv i bondeorganisationen Tierra y Vida i Ecuador. Attacken misstänks ha varit menad för hans kollega och farbror, Milton Yulán. Hans liv är i fortsatt fara.

Onsdagen den 20 juli. När Marlon Lozano anländer till bondeorganisationen Tierra y Vidas kontor i hamnstaden Guayaquil, dyker det plötsligt upp två maskerade män på motorcykel. De skjuter honom i huvudet. Marlon förs till sjukhus, men avlider dagen därpå av skadorna.

Det finns starka misstankar om att attacken egentligen var avsedd för Milton Yulán, koordinator för Tierra y Vida samt styrelseledamot i FIAN Ecuador. Samma dag som mordet inträffade hade Milton märkt att han på vägen hem blev förföljd av en bil.

Några veckor efter dådet stannar tre fordon med beväpnade män utanför Milton Yuláns mors hus och väntar i trettio minuter. Enligt vittnen beter de sig misstänksamt och låtsas att deras fordon hade gått sönder. Inte förrän några grannar skjuter skott i luften ger de sig i väg.

Attacken verkar vara en del av en kampanj av hot och trakasserier som både Marlon Lozano och Milton Yulán fått lida av på grund av sitt arbete.

Tierra y Vida misstänker att det är kriminella grupper som är ansvariga för mordet på Marlon och trakasserier av Milton. Grupperna misstänks ha anlitats av de jordbruksföretag och ekonomiska grupper som motsätter sig omfördelning av jorden.

Tierra y Vida fokuserar i sitt arbete på rätten till mark för små bönder i provinsen Guayas, vid Ecuadors södra kustremsa. FIAN Sverige stödjer denna småbrukarorganisation genom ett SIDA-finansierat samarbetsprojekt som vi har tillsammans med FIAN Ecuador.

FIAN Ecuador har vidtagit åtgärder och bett att Milton Yulán ska få skydd av myndigheter, men tyvärr utan resultat. Även Amnesty International och andra miljö- och människorättsorganisationer har engagerat sig i fallet.

Christopher Eriksson, FIAN Sverige

DEN INTERNASJONALE KLAGEPROTOKOLLEN – ET SKRITT NÆRMERE NORSK RATIFISERING?

Nylig offentliggjorde Det norske utenriksdepartementet en rapport om konsekvensene av en mulig norsk ratifisering av den nye klageprotokollen til ØSK-konvensjonen. Forhandlingene om protokollen fram til desember 2008 og tiden etterpå har vært preget av mangel på åpenhet fra norske myndigheters side. Derfor valgte norske NGOer å boikotte prosessen rundt rapporten. Den endelige rapporten kan imidlertid synes å være et lite, men nyttig redskap i kampen videre for norsk ratifisering.

Både FIAN Norge og FIAN Sverige har lenge drevet påvirkningsarbeid mot våre respektive myndigheter for å få dem til å ratifisere den nye tilleggsprotokollen (også kalt klageprotokollen) til FN:s konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Protokollen og prosessen rundt den er blitt omtalt i tidligere utgaver av Magasinet.

Før protokollen ble vedtatt av FN:s Generalforsamling i 2008, jobbet FIAN Norge opp mot norske myndigheter for at Norge skulle være en positiv pådriver i forhandlingene om protokollen. Hele prosessen har imidlertid vært preget av mangel på åpenhet, og under siste forhandlingsrunde i 2008 endret Norge politisk standpunkt uten at de i det hele tatt informerte sivilsamfunnet.

I desember 2009 rapporterte Norge om sine menneskerettsforpliktelser i FN:s menneskerettighetsråd (Universal Periodic Review - UPR). Her ble Norge anbefalt å undertegne og ratifisere klageprotokollen. Norge imøtekom imidlertid ikke denne anbefalingen. Isteden påtok Norge seg i sitt formelle svar til FN av 8 mars 2010 en "frivillig forpliktelse" til å vurdere tilslutning til protokollen.

Norske myndigheter gjorde det klart at de skulle utrede konsekvensene av en mulig ratifisering av klageprotokollen før de tar endelig stilling. Regjeringen uttaler at den "ønsker å styrke utredningsprosessen knyttet til internasjonale avtaler før disse blir folkerettslig bindende for Norge".

Amnesty International Norge og FIAN Norge møtte Statsekretær i Utenriksdepartementet Espen Barth Eide i august 2010 og overleverte et opprop signert av 33 organisasjoner med en oppfordring til Norge om å signere klageprotokollen. Samtidig kritiserte organisasjonene at regjeringen ennå ikke hadde startet utredningen de hadde lovet i FN året før. Barth Eide lovet at utredningen ville bli igangsatt innen tre måneder. På Menneskerettighetsdagen 10 desember 2010, sendte vi brev der vi etterlyste om noe hadde skjedd. Vi understreket viktigheten av en åpen prosess og at utrederen måtte ha troverdighet i alle leire, også i sivilsamfunnet, siden utredningen er ment å ivareta alles interesser.

I slutten av januar 2011 ble det klart at oppdraget var utlyst, og uka etter oppdaget vi UD:s nyhetsmelding om at advokat Henning Harborg var engasjert. På grunn av den vedvarende og mangelfulle dialogen mellom myndigheter og sivilsamfunnet om klageprotokollen, valgte FIAN og andre organisasjoner å boikotte et møte som Harborg inviterte til.

Den 22 september i år ble endelig Harborgs rapport lagt ut på UD:s hjemmeside. I rapporten redegjør han ryddig for sivilsamfunnets ønske om å markere seg mot det de ser på som manglende åpenhet og inkludering i en så viktig sak. FIAN har ikke hatt egne møter med Harborg, men deltok på et felles møte med ham i regi av Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter. Harborg har også innhentet annen informasjon om hva det norske sivilsamfunnet mener om klageprotokollen. Han skriver i rapporten: "Mitt klare inntrykk er at organisasjonene er mest opptatt av signaleffekten ved norsk tilslutning, samt at tilslutning vil være et bidrag til å få på plass de ti ratifikasjonene som er nødvendig for at protokollen skal tre i kraft." Harborg har følgende konklusjon:

"ØSK-rettighetene er vagt formulert, og det eksisterer bare et spinkelt rettskildegrunnlag som kan gi grunnlag for slutninger om hvor grensen går. Det er derfor uforutsigbart hvilket utfall individklagesaker vil få. Også de sivile og politiske rettighetene er imidlertid

vage i utgangspunktet, og den utvikling det legges opp til med utfylling og konkretisering av ØSK-rettigheter, er rettslig sett ikke prinsipielt annerledes enn den utvikling SP og særlig EMK har vært gjenstand for gjennom individklagebehandling (vår utheving).” Denne artikkelen er skrevet umiddelbart etter publiseringen av Harborgs rapport, og FIAN Norge er spente på reaksjonene på rapporten. Såvidt vi kan se, er rapporten gjennomgående god og grundig, og det er interessant at Harborg ikke gir sterke anbefalinger verken med hensyn til ratifisering eller ikke-ratifisering av klageprotokollen. Fra sivilsamfunnets side, og i lys av Norges skeptiske holdning så langt kan dette i seg selv være et positivt bidrag til debatten.

I det videre påvirkningsarbeidet ser vi fram til møter med representanter for regjering og storting. Kanskje er det ennå grunn til optimisme med hensyn til norsk ratifisering...?

Ida-Eline Engh, Styremedlem i FIAN Norge

FIAN – EN DIPLOMATISK OG KONSTRUKTIV TALSMANN FOR SIVILSAMFUNNET

For 15 år siden var FAO adskillig mindre åpen for innspill fra sivilsamfunnet enn i dag, mye takket være FIAN. Jeg husker et av de aller første møtene vi hadde i FAO om retten til mat, i kjølvannet av Verdenstoppmøtet om mat i 1996. De to eksterne deltakerne var Philip Alston, dengang medlem av FN:s komite for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, og FIANs Michael Windfuhr. Det videre arbeidet resulterte i tre ekspertkonsultasjoner, adopteringen av generell kommentar nr. 12 og bestemmelsen som ble tatt på toppmøtet om verdens matsikkerhet i 2002, om å utarbeide frivillige retningslinjer om retten til mat. FIAN var en helt nødvendig aktør gjennom hele prosessen.

Etter at den mellomstatlige arbeidsgruppen som skulle utarbeide retningslinjene ble nedsatt, spilte FIAN en nøkkelrolle for å sikre NGOenes deltakelse. Organisasjonen var talsmann for sivilsamfunnet. Det var beundringsverdig hvor lett og diplomatisk FIAN drev prosessen, både med hensyn til organisering av NGOene og framsetting av argumenter overfor statene. Dette var første gang NGOer fikk tale på likefot med FAOs medlemsland, og erfaringen var så god at sivilsamfunnets deltakelse nå er en allmenngyldig regel i Komiteen for verdens matsikkerhet (CFS).

Vi samarbeider fortsatt nært med FIAN i oppfølgingsarbeidet med retningslinjene. FIAN har utarbeidet viktig materiale om ulike aspekter ved retningslinjene, samt organisert et nettverk av NGOer som kan fremme bruken av dem. Et av FIANs viktigste skritt i den aller seneste tid handler om tilgang på jord, som er grunnleggende for gjennomføring av retten til mat. FIAN leder nå NGO-prosessen rundt de frivillige retningslinjene om ansvarlig forvaltning av jord, fisk og skog, som forhåpentligvis blir vedtatt av CFS i oktober i år. Også i denne prosessen er FAOs sekretariat svært takknemlig for FIANs bidrag, og vi ser fram til fortsatt godt samarbeid.

Margret Vidar Legal Officer, FAO

KHEER (nepalsk risdessert)

Kheer er en tradisjonell Sør-Asiatisk dessert, som blant annet kan lages med "ghee", et slags smør. Den tilsettes ofte nøtter, rosiner eller forskjellig krydder, som safran og kardemomme. Kheer er en rett som lages til festligheter, templer og til spesielle anledninger. Alltid til bryllup!

1. august er nasjonal Kheer-dag. Selv om dette egentlig er festmat, er den rask å lage.

Oppskrift, 4 porsjoner

3-4 kopper melk, tynnet ut med 1-2 kopper vann, avhengig av hvor tykk du vil ha desserten.

1 kopp ris (anandi eller basmati)

1 kopp kondensert melk (finnes hermetisk)

½ kopp sukker

1 ss rosiner

1 ss cashew, pistasjnøtter eller mandler

1 ts kardemomme (-frø)

Fremgangsmåte

Varm melken og la den putre i ti minutter.

Ha i risen og la det koke på svak varme, til risen er ferdig. Rør jevnlig.

Ha i resten, utenom kardemommen, og rør godt, til sukkeret er oppløst.

Rør inn kardemommen og server varm eller sett den kjølig og server kald senere.

Kan pyntes med for eksempel ristede nøtter eller safran.

Oversatt av Tom Henning Bratlie

HÄLGE

av Lars Mortimer

MATKULTUR OG RETTEN TIL MAT I NEPAL

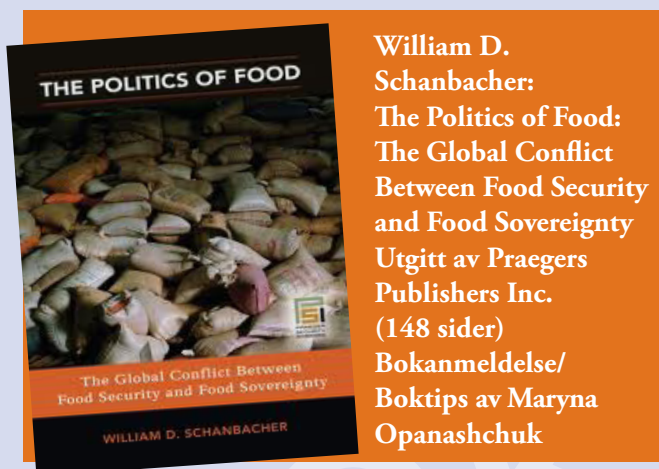
Nepal er et multikulturelt og multietnisk samfunn, noe som gjenspeiles i matkulturen. Nepalesisk mat er næringsrik, god og variert – for de som har råd til den. ”Dal bhat tarkari” er en tradisjonell nepalesisk hverdagsrett, som hovedsaklig består av ris, grønnsakscurry og linsesaus (dal), og noen ganger kjøtt-curry. Denne retten spises vanligvis som formiddagsmat og middag. Som mellommåltider i løpet av dagen serveres gjerne risflak (”beaten rice” / ”chiura”), stekt ris eller chapati lagd av hvete eller hirsemel. Egg, kjøtt eller fisk er også vanlig, i tillegg til brød av hvete. De fleste spiser med fingrene, det vil si høyre hånd, selv om bruken av bestikk er blitt mer vanlig i urbane områder i Nepal.

Omtrent 90% av det daglige kaloriopptaket i Nepal kommer fra korn, og i hovedsak ris. Det meste av ris- og kornproduksjonen foregår i Terai-området. Risens grunnleggende betydning understrekes med uttrykk som ”Daal bhaat nai khaanaa ho”, som betyr ”Ris er selve maten”. I terai-lavlandet er det rikelig med risproduksjon. I høyden er ris sjeldnere og dyrere og anses derfor som mer luksuriøs. I 2008/2009 utgjorde ris omtrent 4,5 millioner tonn, nær halvparten av landets kornproduksjon. Dette var den største avlingen på 50 år. Året etter var produksjonen nede på fire millioner tonn. I tillegg dyrkes det mye mais, hirse, hvete, bygg og poteter. I Nepal sies det at et måltid ikke er fullverdig

uten ris. De som ikke har råd, eller som bor i høyere strøk, spiser mer mais, hirse og poteter.

Med bedre tilgang på produktive ressurser og bedre tilrettelagt politikk for små og mellomstore jordbrukere, er det mye som tyder på at Nepal kan fø hele sin befolkning. I følge offentlig statistikk ligger omtrent 19% av dyrkbart land ubrukt. Arbeidsledighet og minkende interesse for jordbruk blant de unge, gjør at de reiser til India for sesongarbeid. Hvert år drar også flere tusen til Gulf-statene og andre land i Asia som ufaglært arbeidskraft. En 12-årig konflikt har også vanskeliggjort jordbruksarbeid, spesielt i fjellområdene. Dessuten er prisen på blant annet arbeidskraft og jord (såkalte innsatsfaktorer) gått opp, og statsstøtten til jordbruket er minimal. På grunn av usikker tilgang på mat, har Verdens Matvareprogram (WFP) Nepals egen regjering i flere tiår levert subsidiert mat (hovedsaklig ris) i mange av fjelldistriktene. Dette har ført til undergraving av lokal matproduksjon, økte matpriser og bekymring for at den lokale eliten bruker nødhjelpsmat til å underbygge de sosiale forskjellene i sine områder. Særlig ressursvake grupper – kvinner, eldre og dalit – er blitt diskriminert og utsatt for brudd på retten til mat.

Safal Ambuhang Subba & Basudha Gurung, FIAN Nepal

William D. Schanbacher:
The Politics of Food: The Global Conflict Between Food Security and Food Sovereignty
Utgitt av Praegers Publishers Inc.
(148 sider)
Bokanmeldelse/ Boktips av Maryna Opanashchuk

I ”The Politics of Food” kritiserer W.D. Schanbacher begrepet matsikkerhet (food security) og argumenterer for begrepet matsuverenitet (food sovereignty).

Forfatteren ser matspørsmålet i sammenheng med handel, landbruksreformer, utvikling og global fattigdom. Han undersøker hvordan internasjonale organisasjoner, spesielt FN, Verdensbanken, Verdens pengefond og WTO, ser på matsikkerhet som utviklingspolitikk innenfor deres nyliberalistiske verdisystem.

Han beskriver hvordan implementering av denne politikken påvirker verdens matordning og berører de fattige. Som et alternativ til matsikkerhet heller Schanbacher mot begrepet matsuverenitet, som ble innført av bondebevegelsen La Via Campesina. Begrepet fokuserer på lokal produksjon, bærekraftig forvaltning av naturressurser, samarbeid, samfunnsinteresser og kulturelle tradisjoner.

I siste del av boken analyserer forfatteren etiske spørsmål knyttet til prinsipper for matsikkerhet og matsuverenitet, med hensyn til menneskerettigheter. Han understreker matsuverenitetens tilhengeres krav om å anerkjenne mat som en grunnleggende menneskerettighet og betrakte sult som brudd på retten til mat. Til slutt begrunner Schanbacher hvorfor og hvordan matsuverenitet kan forandre verdens matsituasjon til det bedre.

Dette er et komplisert tema, men boken er enkelt og elegant skrevet. Den er full av kunnskap, belyser interessante problemstillinger og gir alternative løsninger med fokus på menneskerettigheter. Forfatteren vekker engasjement med sine kritiske perspektiver og fengende argumentasjon.

AKTIVISME OG LOBBYARBEIDHÅND I HÅND

FIANs særpreg er evnen til å operere effektivt både på grunnplan og i de høyeste internasjonale sirkler, hvor matsikkerhet og retten til mat diskuteres. Som aktivistorganisasjon fremmer FIAN retten til mat blant småbønder, landarbeidere og andre fattige i u-landene; som lobbyorganisasjon med høy faglig kompetanse har FIAN deltatt med tyngde i internasjonale organer i å gi innhold til mat som en menneskerettighet. Så vel i FN-komiteen for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter som under Verdenstoppmøtet om mat i 1996 og dets etterfølgere har FIAN alltid vært sterkt til stede som samlende kraft fra sivil samfunn, og med stor innflytelse på utformingen av retningslinjer og handlingsprogrammer. FIAN har på en forbilledlig måte tatt dette med seg som en forsterket plattform i sitt arbeid lokalt der rettigheter knyttet til mat ofte er et spørsmål om liv eller død. I vårt arbeid har vi nytt godt av et nært og stimulerende samarbeid med FIAN gjennom mange år.

Wenche Barth Eide, Asbjørn Eide, Arne Oshaug
International Project on the Right to Food in
Development (IPRFD)

KJÆRE FIAN!

Aller først, gratulerer med 25 års viktig arbeid for retten til fullgod mat! Arbeidet for å beskytte og fremme de økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene har ikke bare blitt stadig viktigere i en global verden der multinasjonale selskaper i økende grad får være både økonomiske og politiske premissleverandører for utvikling, men det er også i ferd med å få den prioritet det bør ha. Amnesty Norge vil særlig takke for det konstruktive og hyggelige samarbeidet vi har med FIAN Norge for å få Norge til å undertegne tilleggsprotokollen til Konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter!

Beate Ekeløve-Slydal,
Politisk rådgiver Amnesty International
Norge

LITEN, MEN VIKTIG

FIAN Norge er ingen stor organisasjon, men den arbeider med et av de viktigste spørsmålene i verden. De bringer viktige perspektiver inn i samfunnsdebatten, og har dyktige medlemmer som kombinerer aktivisme med høyt akademisk nivå. Kampen for at alle mennesker skal ha nok, sunn og kulturelt akseptabel mat ville vært svakere uten FIAN.

FIAN skiller seg positivt ut fra andre organisasjoner på flere måter. De evner å se utover sitt spesialfelt. De er blitt en viktig del av den globale bevegelsen for matsuverenitet. Det har vært viktig for bondeorganisasjonene og frivillige organisasjoner å få menneskerettsperspektivet inn i arbeidet for matsuverenitet. FIAN knytter retten til mat sammen med perspektivene for matsuverenitet. Langt på vei er disse nå uløselig knyttet sammen.

De seinere årene har FIAN arbeidet mye med retten til jord og mot landran. Her har FIANS nære samarbeid med den internasjonale bondeorganisasjonen La Via Campesina, betydd mye. Jeg gratulerer FIAN hjertelig med jubileet og ser fram til mange nye år med nært samarbeid for å nå felles mål.

Aksel Nærstad, Utviklingspolitisk seniorrådgiver i Utviklingsfondet og internasjonal koordinator av More and Better

25 ÅR FOR RETTEN TIL MAT

FIAN Norge gratulerer alle sine medlemmer med 25 år! FIANs arbeid kaster av seg og er viktig og nyttig. Samtidig håper vi at vi om nye 25 år heller overvåker at retten til mat overholdes, framfor å måtte bidra til at den blir innført.

Det nærmeste året vil FIAN Norge jobbe med disse sakene:

- følge opp arbeidet med minstelønn, tilgang til jord, funksjonshemmedes rettigheter, kvinners rettighet og velferdsprogrammene i India
- starte en kampanje mot kastediskriminering i India
- startet en kampanje mot pensjonsfondets deltakelse i forurensende gruvedrift i Guatemala
- skrive en rapport om norske og flernasjonale selskapers menneskerettighetsforpliktelser
- arbeide videre med norske og internasjonale forpliktende avtaler, som fremmer vann- og matsikkerhet

BLI MEDLEM!

Bidra i kampen for alles rett til mat og meld deg inn i FIAN nå!

Medlemskap koster kr 250,- i året. Betal til konto nummer 9365.09.14994 og oppgi navn, adresse, epost og telefonnummer.

GI EN GAVE!

Ønsker du å gi en gave i stedet, bruker du samme konto, men skriver "Gave" i meldingsfeltet.

Kontakt oss om du har andre spørsmål eller vil komme oppom en tur:

Besøksadresse:

FIAN Norge
Kirkegata 5
0153 Oslo

Nettadresser: www.fian.no eller post@fian.no

Telefon: 901 38 264

